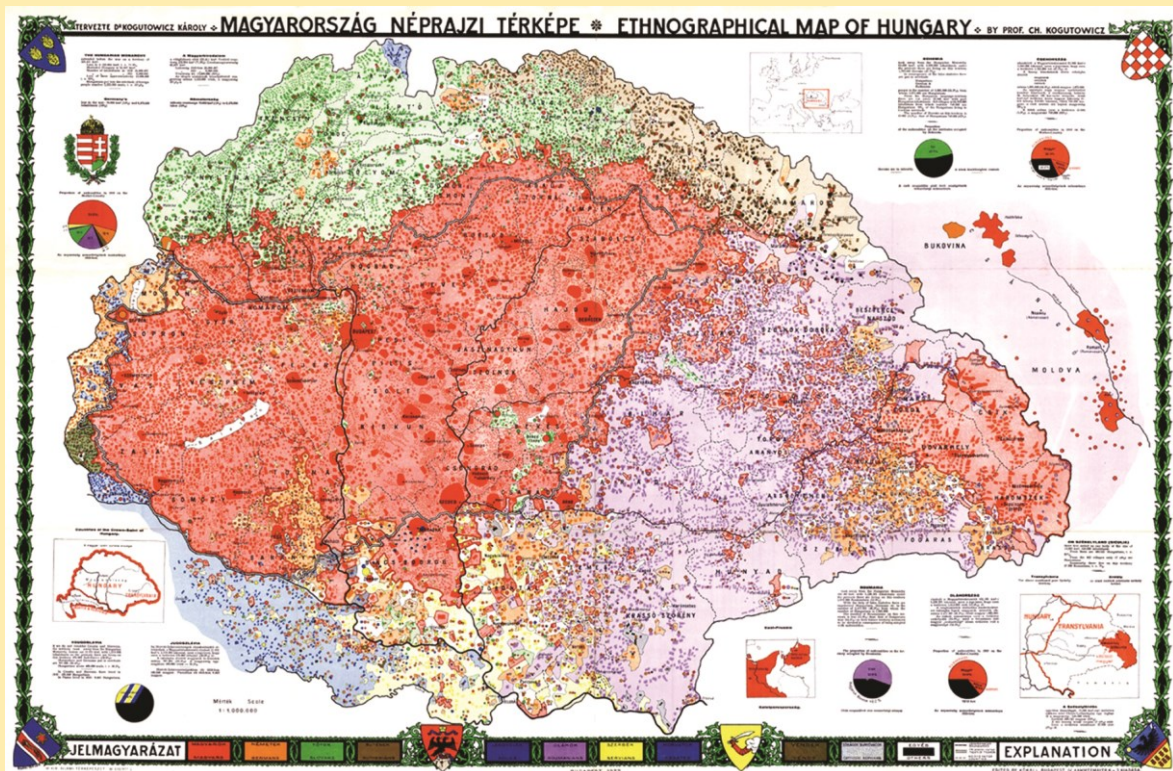


TÖRTÉNETI FÖLDRAJZI KÖZLEMÉNYEK



8. ÉVFOLYAM, 1–2. SZÁM
2020

TÖRTÉNETI FÖLDRAJZI KÖZLEMÉNYEK

Főszerkesztő: FRISNYÁK SÁNDOR

Szerkesztő: KÓKAI SÁNDOR

Tanácsadó és Lektorai Testület:

BARANYI BÉLA ny. egyetemi tanár (Debrecen), BELUSZKY PÁL tudományos tanácsadó (Budapest), BERÉNYI ISTVÁN ny. egyetemi tanár (Piliscsaba), DÖVÉNYI ZOLTÁN egyetemi tanár (Pécs), HAJDÚ ZOLTÁN tudományos tanácsadó (Pécs), KOCSIS KÁROLY akadémikus (Budapest), PALÁDI-KOVÁCS ATTILA akadémikus (Budapest), RÁCZ LAJOS egyetemi tanár (Szeged), TAMÁS EDIT múzeumigazgató (Sárospatak), VIGA GYULA egyetemi tanár (Miskolc)

Szerkesztőbizottság:

CSÜLLÖG GÁBOR egyetemi adjunktus (Budapest), DEMETER GÁBOR tudományos főmunkatárs (Budapest), GULYÁS LÁSZLÓ egyetemi tanár (Szeged), HORVÁTH GERGELY főiskolai tanár (Budapest), LENNER TIBOR egyetemi docens (Szombathely), NAGY MIKLÓS MIHÁLY c. egyetemi docens (Budapest), PAP NORBERT egyetemi tanár (Pécs), SUBA JÁNOS térképtárvezető (Budapest), SZULOVSKY JÁNOS tudományos főmunkatárs (Budapest)

Címkép: Magyarország néprajzi térképe (készítette: Kogutowicz Károly)

Tördelőszerkesztő:

BANCSI PÉTER (*bancsi.peter@nye.hu*)

Szerkesztőség:

4401 Nyíregyháza, Sóstói út 31/B, telefon: 06-42/599-400/2276

Kiadó:

a Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézete
és az MTA Társadalomföldrajzi Tudományos Bizottság
Történeti Földrajzi Albizottsága

Felelős kiadó:

KÓKAI SÁNDOR tanszékvezető egyetemi magántanár

ISSN 2064-390X

A folyóirat kiadását

a Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézete,
az MTA Társadalomföldrajzi Tudományos Bizottság Történeti Földrajzi Albizottsága,
valamint a Pallas Athéné Innovációs és Geopolitikai Alapítvány
támogatta

A folyóirat internetes elérhetősége:

<http://www.nye.hu/foldrajz/node/178>

<http://www.gistory.hu/g/hu/tfk>

Nyíregyháza, 2020

Nyomdai munkák: Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft.

Felelős vezető: Tóth Csaba ügyvezető igazgató

ELŐSZÓ

TRIANON 100: A BÉKEDIKTÁTUM FÖLDRAJZI MEGKÖZELÍTÉSBE

V. FÖLDRAJZTUDOMÁNYI NAP AZ AKADÉMIÁN

„Még ha száz esztendeig tart is a trianoni gonoszság, még akkor is csak Magyarországnak fogjuk nevezni a Kárpátok koszorújában azt a területet, ami ezer esztendeig a mienk volt s föltétlenül megint a mienk lesz a természettörvények kérlelhetetlen következetességével” – így kezdi Cholnoky Jenő 1929-ben megjelent Magyarország földrajza című könyvét. Most, 2020-ban telt le a nagy geográfusunk által száz esztendő, s vele együtt itt van a „trianoni gonoszság” is, amivel ezúttal is szembe kell néznünk. A feladat nem könnyű, mivel több mint évezredes történelmünk legsúlyosabb következményével járó történéséről van szó. Az egy általánosan megfigyelhető jelenség, hogy egyetlen nemzet, vagy állam történelme sem folyamatos diadalmenet, a história alapjában véve egy hepehupás út, de azért az nem mindegy, hogy mennyire. És a magyarság történelmi útján a legmélyebb gödör bizonyosan Trianon volt.

És az egy évszázad elteltével érdemes felidézni egykori kitűnő történészünk, Szabó István azon megjegyzését, miszerint „a történelem nem az enyészet öre”. Nem bizony, és ez azt is jelenti, hogy időről időre szembe kell nézni azzal, amit történelemnek nevezünk. És ez érvényes a históriával gyakran szorosan összefonódó geográfiára is. Így nem volt nehéz dolgunk, amikor 2019 őszén arra ke-restünk választ, hogy mi legyen a témája a 2020 márciusára tervezett V. Földrajztudományi nap az Akadémián című, a két földrajzi tudományos bizottság, azaz az egész honi geográfia rendezvényének. Egységes volt az álláspont, hogy a tudományos ülésünk a trianoni békediktátumot földrajzi szempontból közelítse meg, s amennyire lehet, mutassa is be.

Mivel egynapos konferenciáról volt szó, nyilván nem válhattuk meg a világot. Az elsődleges cél annak bizonyítása volt, hogy a honi geográfia a saját szakterületén érdemi kutatási eredményeket tud felmutatni Trianon kapcsán is. A tudományos ülésre 2020. március 3-án került sor az MTA székházában. Így ez a rendezvény az utolsó tudományos konferenciák egyike volt, amit még nem söpört el a koronavírus-járvány...

A szépszámú hallgatóság előtt tucatnyi előadás hangzott el, széles tematikát átölelve. Ez érdemben inkább a társadalomföldrajzra vonatkozik, mivel a természeti földrajzot csak egy prezentáció képviselte. A tizenkét előadásból végül tizenegy tanulmány lett, ezeket tartalmazza a Történeti Földrajzi Közlemények jelen száma. Ezzel a történet természetesen nem zárult le, az emlékkonferencia

azon előadói, akik nem tudták határidőre leadni a kéziratukat, ezt később is megtehetik és folyóiratunk helyet ad megjelentetésüknek.

Ezzel azonban nem zárulna le a trianoni tanulmányok közlése, mivel a Történeti Földrajzi Közlemények a jövőben is fóruma kíván lenni a békediktátum különböző aspektusait feltáró kutatásoknak. Ez már csak azért is fontos, mert hiába telt el már egy évszázad a „trianoni gonoszság” jegyében, korántsem mondhatjuk azt, hogy már mindent tudunk ennek kapcsán, ez már egy „lerágott csont”. Egyrészt kerülhetnek elő eddig még nem ismert források, ezekre leginkább talán a levéltárakban lehet számítani, másrészt új szempontok alapján lehet elemezni a már ismert adatokat is. És ami különösen fontos lenne, hogy minél több olyan történeti földrajzi munka szülessen, aminek kerete a Kárpát-medence. Ilyen irányú kutatások már vannak, s ebben az irányban kellene tovább menni, hogy minél inkább megismerjük hazánkat, a Kárpát-medencét.

Szentendre, 2020 borongós májusában

Dövényi Zoltán

A MAGYAR KISEBBSÉG ÉS A MAGYAR ANYANYELVŰ OKTATÁS HELYZETE A VAJDASÁGBAN TRIANONTÓL NAPJAINKIG

KINCSES BOGLÁRKA¹

Situation of Hungarian minority and Hungarian-language education in Vojvodina from Trianon to the present time

This study focused on the situation of Hungarian minority and Hungarian-language education in Vojvodina from Trianon to the present time. In addition, the study also examines the higher education choices of Hungarian-speaking students from Vojvodina. The fate of minorities living in Vojvodina has always been formed by the ideology and efforts of the current socio-political system. Due to the existing socio-economic factors, emigration of Hungarians from Vojvodina has been going on for decades. Study migration from Vojvodina to Hungary maybe one of the first step leading to emigration. Over the last decade, number of Serbian citizens studying at Hungarian higher education institutions has been increasing, with some fluctuation. Hungarian students from Vojvodina choose one of the Hungarian higher education institutions because of the opportunity to learn in their mother tongue and better career opportunities in the future. (*Keywords: Vojvodinian Hungarians, Hungarian minority, Vojvodina, school choice*)

Bevezetés

Szerbia egyetlen történelmi régiója és autonóm tartománya a Vajdaság Autonóm Tartomány. A Vajdaság etnikailag, vallásilag, kulturálisan és nyelvtanilag is heterogén régió. A 2011-es népszámlálási adatok szerint lakosságának 67%-a szerb etnikumú, a maradék 33%-on csaknem harminc különböző nemzeti közösség osztozik. Szerbia legnépesebb etnikai kisebbsége a magyar etnikum (3.5%). A szerbiai magyarok többsége a Vajdaság területén él, a helyi lakosság 13%-át teszik ki (*Internet 1*). A vajdasági magyarság legnagyobb része Észak-Bácskában (a magyar határ mentén) és a Tisza mentén él (*Palusek E. – Trombitás T. 2017*).

A trianoni békeszerződéssel Magyarországtól Szerbiához csatolt terület és lakói több dologban is eltérnek a többi határon túli magyarok lakta területektől. Az első, hogy a Vajdasági Autonóm Tartomány ma egységes közigazgatási egységet alkot, demokratikusan megválasztott képviselőházzal és önálló közigazgatási szervezettel. Másodsor, egyedül a vajdasági magyarok rendelkeznek korlátozott nem-területi autonómiával. amit a Magyar Nemzeti Tanácson keresztül gyakorolnak. Harmadsor, 2011 után a legnagyobb arányban a vajdasági

¹ PhD hallgató, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék.
E-mail: boglarka.kincses@geo.u-szeged.hu

magyarok éltek a kedvezményes honosítás lehetőségével, aminek következtében a vajdasági magyarok elvándorlása felgyorsult (*Korhecz T.* 2018).

A vajdasági magyarok száma folyamatosan csökken (csak úgy, mint egész Szerbia népessége) elsősorban demográfiai (pl. alacsony születési arány) és a kedvezőtlen társadalmi-gazdasági tényezők miatt (*Palusek–Trombitás* 2017, *Šabić N.* 2018). Több kutatás is bizonyítja, hogy nagy az elvándorlási hajlandóság a vajdasági magyarokban, különösképpen a fiatalokban. Az elvándorláshoz vezető egyik lépcsőfok lehet a Vajdaságból Magyarországra irányuló tanulmányi célú vándorlás, ami jelentős határon átnyúló mobilitást eredményez. Kutatások igazolják, hogy a hazánkban tanuló vajdasági magyar diákok többsége nem tér vissza, nem akar visszatérni szülőhazájába (*Gödri I.* 2005). A vajdasági magyarok tanulmányi célú migrációja már az 1980-as években megjelent, azonban számottevővé csak a délszláv háború kitörésétől vált. Ebben a háborús időszakban Magyarország perspektivikusabb és nyugodtabb életkörülményeket, jobb tanulási feltételeket biztosított. 1988 és 1994 között a Magyarországon tanuló külföldi diákok 10,3%-a Jugoszláviából származott (*Tóth P. P.* 1997). A délszláv háború után visszaesett a számuk és arányuk, azonban az 1999-es koszovói válság következtében ismét jelentősen megnőtt a Magyarországon tanuló vajdasági magyarok száma. Ennek hátterében egyrészt az állt, hogy NATO-bombázások időszakában az iskolák egy része Szerbiában bezárt, másrészt a Magyarországon tanulás biztonságát jelentett. A magyarországi oktatásban való részvétellel a férfiak el tudták kerülni a katonaságot, valamint a kilátástalansággal szemben gazdasági biztonságot is jelentett. A 2000-es években főként a jobb megélhetés, karrierépítés lehetősége vált a tanulmányi célú migráció fő indokává, majd Magyarország 2004-es csatlakozása óta felértékelődött a magyarországi diploma az európai uniós munkaerőpiacon való jobb értékesíthetősége miatt. A 2010-ben elfogadott kedvezményes honosítási törvény következtében a korábrinál több határon túli magyar jutott állampolgársághoz (*Takács et al.* 2013). Ez elősegítette Szerbia és Magyarország közötti mozgást, könnyebbé vált a határátkelés.

A tanulmány két részből áll, az első rész célja, hogy rövid áttekintést nyújtson arról, hogyan változott a magyar kisebbség és a magyar anyanyelvű oktatás helyzete a Vajdaságban Trianontól napjainkig. A tanulmány második része egy kérdőíves kutatáson alapszik és arra keresi a választ, hogy milyen tényezők befolyásolják a vajdasági magyar diákokat abban, hogy Magyarországon folytassák felsőoktatási tanulmányukat.

Adatok és módszertan

Az előbb felvetett kérdések megválaszolására kvantitatív és kvalitatív kutatási módszert egyaránt alkalmaztam. A tanulmány első része elméleti jellegű, szakirodalmi elemzésen alapszik, míg a második rész kérdőíves kutatásra épül.

Az iskolaválasztást befolyásoló tényezők feltárására kérdőíves kutatást végeztem vajdasági magyar diákok között. A kérdőívet kitöltőket három csoportba oszthatjuk: a Szegedi Tudományegyetemen (221 fő) és más hazai egyetemeken tanuló vajdasági magyar hallgatók (45 fő), illetve olyan végzős vajdasági magyar középiskolások, akik Magyarországon szeretnének továbbtanulni (256 fő). Összesen 552 kérdőívet töltöttem ki az érintettekkel. A más hazai egyetemeken tanuló vajdasági magyar diákok között online kérdőívezés zajlott, a másik kettő csoport esetében személyes, papír alapú volt a lekérdezés. A mintavételezés többlépcsős csoportos mintavétellel történt (*Babbie, E. 2001*). A kérdőívek digitalizálásának eredményeképp létrejött adatbázisból a Microsoft Excel 2016 és az IBM SPSS Statistics 24 szoftverek segítségével futtattam le keresztábrák elemzéseket az értékek nominális és százalékos ábrázolására.

A magyarok és a magyar anyanyelvű oktatás helyzetének változása a Vajdaság területén

Az első Jugoszláv állam (1918–1941) keretei között

1918. december 1-jén Sándor király kikiáltotta a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságot. A létrejövő új állam soknemzetiségű államként jött létre, melyben a szerbek aránya csupán 38-39% volt. A Magyarországtól elcsatolt Bácska, Bánát és a Baranyai háromszög Vajdaság néven az új állam egyik tartománya lett (*Ördögh T. 2017*).

Az 1921-es népszámlálás alapján a Vajdaság tartomány összlakosságának 37,3%-át a szerb–horvátok, 27,9%-át a magyarok (378 107 fő) és 23,5%-át a németek tették ki (*Ördögh T. 2017*). A vajdasági magyarság létszámának változását vizsgálva csökkenés figyelhető meg: az 1910-es adatokhoz képest 420 910 főről 1921-re 378 107 főre, 1931-ben 368 646 főre csökkent a területen élő magyarok száma (*A. Sajti E. 2004*). A létszámcsökkenés oka az államvezetés kisebbségellenes politikájának következménye.

Az ország területén élő, így a magyar kisebbség politikai és jogi helyzetét is a Saint Germain Laye-i szerződés és az 1921-es jugoszláv alkotmány határozta meg. 1919-ben írta alá a jugoszláv állam a Saint Germain Laye-i szerződést, amely arra kötelezte az államot, hogy biztosítsa a kisebbségek anyanyelvi oktatását és a költségvetésből az oktatási és vallási célokra fordítható összegeket. Az 1921-es jugoszláv alkotmányba beemelték e kisebbségvédelmi szerződés megfelelő részeit, azonban a szerb politikai vezetés nem kívánta betartani a szerződésben foglaltakat. Szerintük kétféle megoldás volt lehetséges: a kisebbségek asszimilációja a szerb-ségbe vagy hagyják el az országot (*Internet 2*).

A jugoszláv politikai vezetés a magyar kisebbséget a potenciálisan veszélyes kisebbségek közé sorolta esetleges revíziós követeléseik miatt, emiatt támadások sorozatát indította ellenük (*Internet 2*). A magyarok létszámának csökkentése érdekében egyrészt elbocsátották azon magyar tisztviselőket, akik 1918-ban megtagadták a

hűségesküt a Nemzeti Igazgatóságra, valamint az 1921-es alkotmányra és királyra (A. Sajti E. 2004). Másrészt az 1922-es Svetozar Pribicevic-féle névelemzési törvény értelmében a magyar kisebbség tagjai közül azokat, akiknek szláv vagy német hangzású neve volt, nem tekintették magyarnak. Harmadrészt a földreform során a magyar nagybirtokosoktól földjeik nagy részét elvették. A kiosztott földekből a föld nélküli magyarok nem kaptak. A Vajdaságban a kiosztott földek nagy részére szerb és montenegrói veteránokat telepítettek, akik katonai szolgálataik fejében kapták meg azokat. További intézkedésként a magyar iskolarendszert is szűkítette a politikai vezetés: az 1913/1914-es tanévben a Vajdaság területén 645 népiskola, 51 polgári iskola, 12 középiskola és 4 tanítóképző működött magyar nyelven. Ehhez képest az 1934/1935-ös tanévben már csak 95 népiskola és 1 középiskola működött magyar nyelven. Ezen kívül a magyar nyelvű tanítókat az ország albán és macedón részére telepítették, a szerb tanítókat pedig a magyarlakta településekre (*internet 2*).

A második világháború időszaka és a második Jugoszlávia (1945–1991) keretei között

1941-ben a Magyarországhoz visszacsatolták a Muravidéket, a Muraközt és Vajdaság egy részét (Bácskát és a Baranyai háromszöget). A visszakapott területekről minden bevándorlót (akik 1918. október 31. után telepedtek át) és telepest kiutasítottak, helyükre magyarokat telepítettek. 1944 októberében a jugoszláv partizánok megkezdték az 1941-ben Magyarországhoz csatolt jugoszláv területek visszafoglalását, valamint a német és a magyar lakosság munkatáborokba gyűjtését és kitelepítését (Ördögh T. 2017).

A második világháború után a vajdasági magyarok száma jelentős mértékben lecsökkent. Ez egyrészt a nagyszámú Magyarországra való elvándorlásnak, másrészt a délvidéki magyarokat is érintő megtorlásoknak a következménye. Ehhez társult még, hogy jobbára az elüldözött németek helyére több százezer, többségében szerbet telepítettek be. Ennek következményeként a Délvidék etnikai szerkezete jelentős mértékben módosult. 1948-ban az első hivatalos jugoszláv népszámlálási adatok szerint a Vajdaság összlakosságának 26%-át tették ki magyarok (Hornják Á. 2008).

1945 novemberében létrejött a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság. A Tito vezette Jugoszlávia új nemzetpolitikát hirdetett. Szakított a korábbi erőszakos asszimilációval és helyette burkolt asszimilációra fektette a hangsúlyt. Az új nemzetpolitika keretében elismerték az egyén kisebbségi jogait, de megakadályozták a kisebbségek közösséggé szerveződését. Biztosította a szabad nyelvhasználat lehetőségét, illetve a saját intézmények létrehozását, de azokat már megalakulásuktól kezdve igyekezett ellehetetleníteni. A jugoszláv vezetés a magyar értelmiség számára biztosította a politikai, tudományos és civil életet, de igyekeztek kiszakítani őket természetes közegükből. A jelentősebb magyar intézményeket Újvidékre

telepítették, ezáltal a magyar értelmiség némileg elszigetelődött az északabbi területeken élő magyaroktól (*Hornyák Á.* 2008).

A vajdasági magyarok számának csökkenése a szocialista szövetségi köztársaság idején is tovább folytatódott, amely a születésszám csökkenésével, a magyarok nagyarányú külföldi munkavállalásával, illetve a vegyes házasságok számának növekedésével magyarázható (*Mirnic K.* 1993). Az 1948-as népszámláláshoz képest 1991-re a magyarok aránya a Vajdaság tartományon belül 26%-ról 16,9%-ra csökkent (*Kocsis K.* 1993).

1945-ben az államvezetés engedélyezte a kisebbségi iskolák megnyitását. Az 1960-as évek végére kiépült a magyar nyelvű középiskolai hálózat, ami viszonylag jól lefedte a tartományt. Az 1968/1969-es tanévben 48 szakközépiskolában és szakmunkásképzőben folyt magyar nyelvű oktatás, ebből 18-ban kizárólag magyar nyelven oktattak. Ezeket azonban a következő években fokozatosan összevonták a szerb tannyelvűekkel, az 1974/1975-ös tanévre már csak 3 színmagyar szakiskola maradt. Az 1951/52-es tanévben a Vajdaságban 6 gimnáziumban folyt magyar tannyelvű oktatás. Az 1975-ös oktatási reform értelmében a gimnáziumokat, mint „elit” iskolákat megszüntették (*Tóth L.* 1997). A középiskolai magyar tanárhiányt enyhítette, hogy 1959-ben megkezdte működését a magyar tanszék az Újvidéki Egyetemen. Az általános iskolákban a magyarság legnagyobb számaránya az 1954/1955-ös tanévben volt (49724 magyar anyanyelvű diák), számuk azonban az évek során egyre csökkent, csakúgy, mint a teljesen magyar nyelvű általános iskolák száma is (1956-ban 47 darab teljesen magyar nyelvű általános iskola, 1970-ben már csak 26) (*Gruber E.* 2018).

Az államvezetés 1959-ben határozatot fogadott el a nemzeti kisebbségekről, miszerint a kisebbségek nem csak annak a nemzetnek a részei, ahonnan származnak, hanem annak is, ahol jelenleg élnek. A határozat nagyobb figyelmet kívánt fordítani a kétnyelvűség érvényesítésére és támogatta nemzetiségi szervezetek létrehozását (*Hornyák Á.* 2008).

A Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság 1974-es alkotmánya kimondta a nemzetek és nemzetiségek egyenjogúságát. Az alkotmány szerint a nemzetiségeknek joguk van az anyanyelvű oktatáshoz, szabad nyelv és íráshasználathoz állami szervek és köztisztviselők előtt, a kultúra fejlesztéséhez és e célból szervezetek alapításához, valamint szabadon kinyilváníthatják nemzeti hovatartozásukat. Az alkotmányban foglaltak ellenére nem hozhattak létre nemzetiségi szervezeteket és az anyanyelvhasználat elé is különböző akadályokat gördítettek. Az alkotmány továbbá kimondta a Vajdaság és Koszovó autonómiáját is, amit 1989-ben Milosevic felszámolt (*Gulyás L.* 2007).

Délszláv háború és a 2000-es évek

Az 1990-ben kitört délszláv háború következtében a Vajdaság több NATO-bombázást is elszenvedett, illetve a vajdasági magyarok száma is jelentősen csökkent. Ez egyrészt annak köszönhető, hogy a vajdasági magyarok nagy számban

vettek részt a jugoszláv hadsereg harcaiban, másrészt, hogy nagy számú magyar fiatal menekült el a háború elől (*Gulyás L.* 2007).

Az 1990-ben elfogadott Szerb Köztársasági Alkotmány nem ismerte el a kisebbségeket, mint közösségeket, illetve kollektív jogukat sem. A nemzetiségi jogokat egyedi polgári jogokként kezeli, csak úgy, mint az 1992-es Jugoszláv Szövetségi Köztársaság alkotmánya. Ellenben mind a két alkotmány elismeri a szabad szervezkedési jogot, valamint a szólásszabadság jogát is mint az általános emberi és polgári jogok elidegeníthetetlen részét (*Mirnic K.* 1997).

Az 1992-es és 1998-as oktatási törvények a még teljesen vagy részben magyar nyelvű alap-, közép- és felsőoktatási intézmények további elsorvasztásához vezettek. A kisebbségi nyelven működő osztályok indítását 15 főhöz kötötték, a pedagógusok foglalkoztatásához nem volt elvárás a kisebbségi nyelvismeret, aminek következtében az anyanyelvű iskolák egyre inkább kétnyelvűvé váltak (*Internet 3*).

A 2002-ben elfogadott kisebbségvédelmi törvény elismerte a szerbiai nemzeti kisebbségek személyi autonómiához való jogát, így 2002 szeptemberében felállt a Magyar Nemzeti Tanács, a vajdasági magyarok érdekképviseleti szerve. Ugyanebben az évben elfogadott Omnibusz törvény (a Vajdaság Autonóm Tartomány hatásköreinek megállapításáról szóló köztársasági törvény) értelmében a tartomány visszakapta az élet számos területén a korábbi hatásterületeit, amibe az oktatás is beletartozik (pl. kisebbségi nyelven folyó oktatási tanterv elkészítése). A 2006-os szerb alkotmány a tartomány hatásköreit újabb területekre terjesztette ki (*Ördögh T.* 2017). 2009. november 30-án a szerb parlament elfogadta a Vajdaság Autonóm Tartomány Statútumát, amely rendelkezik a tartomány jogállásáról, területi beosztásáról és rögzíti, hogy a tartomány jogi személy (*Soós E.* 2011).

Az 1990-ben visszaállították a gimnáziumi képzést, aminek következtében a magyar nyelven tanuló diákok száma növekedett. 1998-ban a Vajdaságban 26 magyar tannyelvű középiskola működött (7 gimnázium és 19 szakközépiskola). A 2004/2005-ös tanévben már 34 középiskolában folyt magyar oktatás (10 gimnázium, 23 szakközépiskola és szakmunkásképző, 1 művészeti középiskola) (*Gábrity M. I.* 2006).

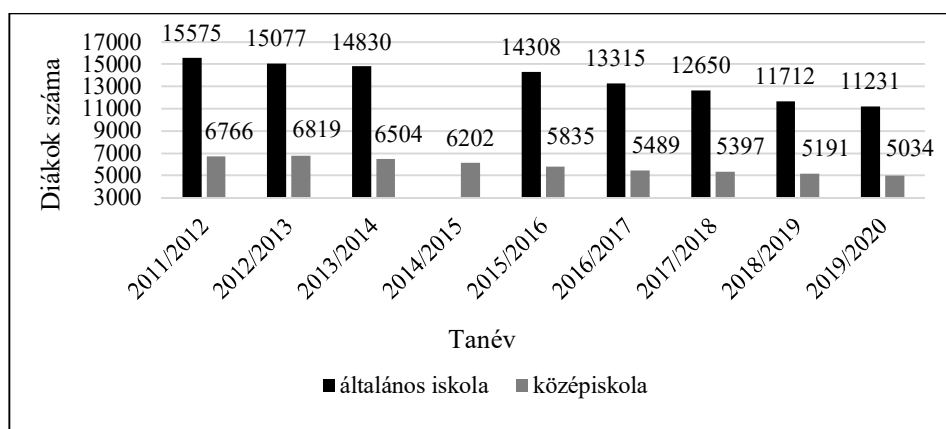
A magyar anyanyelvű oktatás jelenlegi helyzete a Vajdaságban

A Szerb Köztársaság oktatásügyi törvényei biztosítják a nemzeti kisebbségek számára az anyanyelvű oktatásra való jogot a közoktatás intézményeiben (a bölcsődétől a középiskoláig), azonban a szerb nyelv tanulása számukra is kötelező. A törvény engedélyezi a kisebbségi tannyelvű magán-tanintézmények alapítását a törvénnyel összhangban (*Internet 4*). Az általános és középiskolában a kisebbségi tannyelvű tagozatok megnyitása 15 fős minimumhoz van kötve, ennél kevesebb tanulóval tagozat nyitására az oktatásügyi minisztérium egyedi jóváhagyása szükséges. A főiskolákon az oktatás szerb nyelven folyik, de a törvény engedélyezi a tanító és óvónőképzést a kisebbségek nyelvén is. Ezen kívül a főiskolákon van lehetőség a kisebbség nyelvén folyó oktatásra a minisztérium jóváhagyásával (*Meszmann T.* 2001).

A Vajdaságban az oktatási intézmények túlnyomó többsége állami. A magyar anyanyelvű oktatás nem önálló, hanem része a szerb oktatási rendszernek (Gábrity M. I. 2008). Szerbiában jelenleg 29 iskoláskor előtti intézményben, 82 általános iskolában, valamint 39 középiskolában folyik magyar nyelven is oktatás.

A szerbiai magyar nemzeti kisebbségek érdekképviseleti szerve a Magyar Nemzeti Tanács, amely önkormányzati jogokat gyakorol az oktatás, a kultúra, a tájékoztatás és a kisebbségi nyelvhasználat terén. A Tanács szerepet játszik az oktatási közintézmények hálózatának alakításában, közvetett módon részt vesz azok irányításában. Képviselőiken keresztül alakíthatja az intézmény oktatási és nevelési programját, fejlesztési terveit és éves munkatervét (Šabić N. 2018).

A Vajdaságban a magyar tannyelvű oktatás több problémával is küzd. Az egyik a Szerbia egészére általában jellemző csökkenő gyermeklétszám (Gábrity M. I. 2008, Szügyi É. 2012). A vajdasági magyar családokban is csökken a születő gyermekek száma, ezen kívül a kivándorlás és az asszimiláció is jelentős befolyásoló tényező. A gyermeklétszám csökkenésének következménye, hogy több iskolában évről évre kérdéses a magyar osztályok elindulása, illetve csökken a magyar nyelven tanuló általános és középiskolás diákok és osztályok száma is. Majdnem egy évtized alatt az általános iskolákban 28%-kal, a középiskolákban 26%-kal csökkent a magyar nyelven tanuló gyermekek száma (1. ábra). Problémát jelent még a pedagógushiány, illetve a tankönyvhiány is (Gábrity M. I. 2008, Szügyi É. 2012).



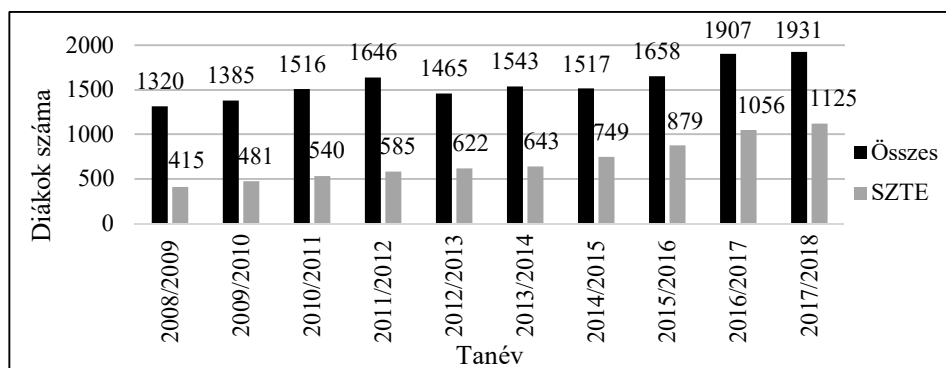
1. ábra. A magyar nyelven tanuló általános és középiskolai diákok száma Szerbiában (forrás: Magyar Nemzeti Tanács). Megjegyzés: a 2014/2015-ös tanévben nincs adat a magyar nyelven tanuló általános iskolások számáról

A Vajdaságban azok az iskolák, amelyekben magyar nyelven is folyik tanítás, többségében kéttannyelvűek. Az általános iskolák hét, míg a középiskolák közül kizárólag két intézményben folyik teljesen magyar nyelven az oktatás. A kéttannyelvű intézményekben gyakran előfordul, hogy hiába van kisebbségi nyelven működő tagozat, a tantárgyak egy vagy jelentős részét nem az anyanyelvükön tanulják a magyar

gyerekek. Ennek oka, hogy nincs olyan oktató, akik a kisebbség nyelvén oktatná a tárgyat, emiatt a nemzeti kisebbségek szerb nyelven tanulják azt (Göncz L. 2006). A kéttannyelvű iskolák előnye, hogy elősegíthetik a későbbi továbbtanulást és munkaerő-piaci alkalmazkodást (Gábrity M. I. 2008).

Szerbiában az anyanyelvű felsőoktatáshoz való jogot nemzeti törvény nem garantálja. A 2014-ben elfogadott Vajdaság Autonóm Tartomány Statútuma viszont úgy fogalmaz, hogy a nemzeti közösségeknek joguk van az anyanyelvű oktatáshoz az oktatási rendszer minden szintjén, tehát a felsőoktatásban is (Internet 5). Ennek ellenére elmondható, hogy a felsőoktatás tekintetében van legkevésbé részletezve a nemzeti kisebbségek részvétele az oktatásban (Šabić N. 2018). Néhány szabadkai főiskolán és az Újvidéki Egyetem néhány karán folyik részben magyar nyelvű oktatás. Teljes magyar nyelvű képzés az Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karán (Szabadka), Bölcsészettudományi Karán (Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék), a Művészeti Akadémián (Újvidék), valamint a Szabadkai Műszaki Szakfőiskolán folyik (színész szakirány, minden második évben induló programmal) (Takács Z. 2013). Ezen kívül két magyar egyetem kihelyezett képzésén lehetséges magyar nyelven tanulni. Az egyik a Szent István Egyetem Zentai Konzultációs Központ (Kertészettudományi Kar), ahol levelezős tanrendben folyik az oktatás. A másik a Pécsi Tudományegyetem Zombori Képzési Központ (Egészségtudományi Kar), ahol 2016 szeptembertől nappali munkarendben elindult a BSc (főiskolai) szintű ápoló képzés.

A rendezetlen magyar nyelvű felsőoktatás miatt a magyar hallgatóknak korlátozott lehetőségük van az állami karokon és főiskolákon anyanyelvükön tanulni. A magyar hallgatók legnagyobb része az Újvidéki Egyetem karain vagy a vajdasági főiskolákon tanul. Kisebb részük a Belgrádi Egyetem karaira iratkozik be és sokan tanulnak Magyarországon (Gábrity M. I. 2008). A magyarországi felsőoktatási intézményekben tanuló szerb állampolgárok száma némi ingadozással, de növekvő tendenciát mutat. A legtöbben a Szegedi Tudományegyetemre mennek tanulni (2. ábra).



2. ábra Magyarországon és a SZTE-en tanuló szerb állampolgárságú hallgatók száma minden munkarendben (nappali, esti, levelező, távoktatás) a 2008/2009 és a 2017/2018 tanév között (forrás: az oktatas.hu és az SZTE Oktatási Igazgatóság adatai alapján saját szerkesztés)

A vajdasági magyar diákok hazánkba irányuló tanulmányi célú vándorlása jelentős országhatáron átnyúló mobilitást eredményez. A jelenség a 2000-es évektől vált egyre nagyobb mértékűvé. A tanulmányi célú vándorlás lényege, hogy a kivándorló végleges döntést nem hoz, csak a képzés időtartamára költözik el a szülőhazájából. A vándorlás végkimenetele azonban lehet magyarországi letelepedés, visszatérés a Vajdaságba vagy egy harmadik országba való elköltözés (*Rédei M.* 2009) is. Azonban kutatások azt sugallják, hogy a hazánkban végzett vajdasági hallgatók többsége nem tér vissza, nem kíván visszatérni szülőhazájába (*Gödri I.* 2005), ami azonban hozzájárul a vajdasági magyarság fogyásához (*Palusek E. – Trombitás T.* 2017), veszélyezteti a vajdasági magyar közösség hosszú távú fennmaradását és az anyanyelvi oktatás megmaradását is (*Internet 6, Takács Z.* 2012).

A Magyar Nemzeti Tanács többféle eszközzel is igyekszik ösztönözni a szülőföldön való továbbtanulást, valamint a külföldön tanult és diplomát szerzettek hazatérését és munkába állását. Ösztöndíjban részesülhetnek az alap-, valamint a mester- és doktori képzésen tanuló fiatalok. Azok pályázhatnak az ösztöndíjra, akik első ízben iratkoztak be valamelyik szerbiai felsőoktatási intézmény bármelyik évfolyamára, valamint Szerbiában akkreditált szakfőiskolai, illetve akadémiai alapképzésre (hiányszakokra) nyertek felvételt. A pályázás további feltétele, hogy a pályázó magyar nyelven végezte általános és/vagy középiskolai tanulmányait, illetve nyilatkozik arról, hogy diploma megszerzése után legalább három évig Szerbiában fog dolgozni lehetőleg a tanulmánya során szerzett képesítésnek megfelelő munkakörben. Ha valaki külföldön megszerzett oklevelét szeretné honosítani, a honosítás költségeit pályázat útján megtéríti a Magyar Nemzeti Tanács. Az újvidéki Európa Kollégium, melynek társalapítója a Tanács, az újvidéki egyetemen tanuló magyar anyanyelvű diákok számára kínál (kedvezményes) lakhatást. Emellett azzal a szándékkal is jött létre, hogy támogassa a diákok tudományos előmenetelét és ezáltal hozzájáruljon a Vajdaság Autonóm Tartományban élő magyar nemzeti közösséghez tartozók általános oktatási szintjének növeléséhez. A Tanács a harmadik osztályt végző középiskolások számára, valamint a felsőoktatási intézménybe sikeresen bejutó tanulók részére szerb nyelvi felkészítő tanfolyamot is szervez. Ezen kívül a középiskolások számára a szerbiai továbbtanulási lehetőségekkel kapcsolatos tájékoztató körutakat is szerveznek, valamint a kiemelkedő képességű tanulók, hallgatók felkarolására (tehetséggondozás) is nagy hangsúlyt fektetnek (*A Magyar Nemzeti Tanács Oktatásfejlesztési Stratégiája 2016–2020*).

A vajdasági magyar diákok iskolaválasztását befolyásoló tényezőinek vizsgálata

A kérdőívben összesen 25 olyan, szakirodalmak alapján összegyűjtött (*Mirnic Zs.* 2001, *Eröss et al.* 2011, *Takács Z. – Kincses A.* 2013, *Takács Z.* 2013, *Váradí M. M.* 2013, *Bartha Zs.* 2014, *Thelin, M. – Nedomysl, T.* 2015) tényezőt soroltam fel, ami befolyásolhatta az iskolaválasztást. Ezeket a tényezőket 5 témakörbe csoportosítottam: (1) személyes tényezők és családi/baráti kapcsolatok, (2) oktatás, (3) egyetemi szolgáltatások, városi lét/életmód, (4) munkaerőpiaci helyzet és lehetőségek, (5) földrajzi tényezők. Azt, hogy az adott

tényező milyen mértékben befolyásolta az iskolaválasztást, egy 4-fokozatú Likert-skálán kellett bejelölnie a válaszadóknak, ahol az 1-es az „Egyáltalán nem befolyásol”, míg a 4-es a „Teljes mértékben befolyásol”-t jelentette. Ezen kívül „Nem vonatkozik rám”, „Nem tudom” és a „Nem válaszol” opcióval is lehetett válaszolni. A befolyásoló tényezőket táblázatos formában mutatom be. A táblázatok részletesen, százalékos bontásban szemléltetik, hogy az egyes tényezők milyen szerepet játszanak a tanulói véleményalkotásban, milyen hatással vannak a döntéshozásra.

A válaszadókat 60%-ban teljes mértékben a személyes tapasztalatok megléte (pl. nyílt nap vagy más egyetemi rendezvényen való részvétel) befolyásolta a döntésben. Ehhez a családi, rokon és baráti tanácsadást kevésbé veszik igénybe. A szerb nyelv ismeretének hiánya egyszerre befolyásoló (44%-ban eléggé és teljes mértékben) és nem befolyásoló tényező (47%-ban egyáltalán nem és kis mértékben) (1. táblázat).

Az *oktatás* témakörbe tartozó tényező közül 70% fölötti meghatározó tényezővel bír a magyar tanítási nyelv (75,1%), az egyetem képzési programja (73,2%) és az egyetem jó hírneve (72,6%). Az megszerzhető ösztöndíjak (tanulmányi, szociális és egyéb pl. Erasmus) több mint 60%-ban befolyásolja a döntést. A szerbiai nem megfelelő színvonalú képzés is egyszerre befolyásoló (47,8%-ban eléggé és teljes mértékben) és nem befolyásoló (40,3%-ban egyáltalán nem és kis mértékben) szempont, csak úgy, mint a diploma honosíthatósága. A választott képzés Szerbiában nincs tényező nem döntő szempont a választásban (1. táblázat).

A harmadik tényezőcsoport, az *egyetemi szolgáltatások és a városi lét/életmód* tényezői közül a város vonzó léte (ahol a választott egyetem is megtalálható) 71,4%-ban határozta meg a diákok döntését. További három tényező 50% fölötti mértékben volt befolyásoló: a kollégiumi férőhelyek (52,7%), a diákkedvezmények (52,6%) és a városi kulturális lehetőségek (50,8%). Az albréti lehetőségek kevésbé meghatározó tényezők (1. táblázat).

A *munkaerőpiaci helyzet* témakört vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a válaszadókat 81,1%-ban befolyásolta az, hogy úgy válasszon iskolát, hogy az ott szerzett végzettséggel, diplomával a későbbiekben könnyebben el tudjon helyezkedni az európai uniós munkaerőpiacon. 76,1%-ban jelentősen meghatározta a döntést, hogy Magyarországon jobbak az elhelyezkedési esélyek, mint Szerbiában. Taszító tényező, hogy Szerbiában szűkösek a karrierlehetőségek, ami lényeges befolyásoló szempontként jelent meg a válaszadók körében. A szerb nyelvtudás Magyarországon is elismert, azonban csak kis mértékben volt fontos tényező az összes válaszadó szerint (1. táblázat).

A *földrajzi közelség* szerepének fontossága vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a választott iskola elérhetősége közlekedési szempontból 53,3%-ban meghatározó. A lakóhely és az egyetemi város közötti utazási idő egyszerre befolyásoló és nem befolyásoló, míg az utazási költség nem annyira fontos tényező (1. táblázat).

1. táblázat. Az iskolaválasztást befolyásoló tényezők (%)

		Egyáltalán nem	Kis mértékben	Eléggé	Teljes mértékben	Nem vonatkozik rá	Nem tudom	Nem válaszol
Személyes tényezők és családi/baráti	Család, rokon javaslata	37,1	32,7	24,3	4,0	1,3	0,4	0,2
	Barátok, ismerősök javaslata	25,8	37,5	30,0	5,9	0,2	0,4	0,2
	Személyes tapasztalat (pl. nyílt napról)	11,5	24,1	34,2	25,8	3,6	0,6	0,2
	Szerb nyelv ismeretének hiánya	21,8	25,2	23,3	20,7	8,4	0,4	0,2
Oktatás	Az egyetem jó hírneve	6,1	20,2	49,3	23,3	0,2	0,6	0,2
	Az egyetem képzési programja	3,8	19,7	45,7	27,5	0,4	2,7	0,2
	Magyar tanítási nyelv	6,9	16,8	28,3	46,8	0,2	0,6	0,4
	Elérhető ösztöndíjak	13,0	21,4	38,0	25,2	0,4	1,5	0,2
	Jó tanulmányi és szociális ösztöndíjak	13,2	24,5	38,4	21,8	0,6	1,3	0,2
	Kiváló hallgatói eredmények	13,2	29,8	35,2	18,2	0,4	3,1	0,2
	A végzettség/diploma honosítható	21,4	23,5	27,2	22,9	1,0	3,8	0,2
	Adott képzés Szerbiában nincs	36,5	7,8	9,4	19,7	20,3	5,9	0,4
	Nem megfelelő színvonalú képzés Szerbiában	19,1	21,2	21,2	26,6	2,7	8,2	1,0
Egyetemi szolgáltatások, városi lét/életmód	Elérhető kollégiumi férőhelyek	21,0	22,0	36,3	16,4	3,4	0,6	0,2
	Kedvező albérelti lehetőségek	27,0	26,6	27,9	5,9	10,7	1,5	0,2
	Diákkedvezmények	15,7	29,1	37,3	15,3	1,1	1,3	0,2
	A városban adottak a kulturális/szórakozási lehetőségek	19,1	27,7	35,6	15,3	1,0	1,1	0,2
	Vonzó a város	6,9	20,7	37,3	33,7	0,6	0,6	0,4
	Munkaerőpiaci helyzet	Későbbiekben jobb elhelyezkedési lehetőség Magyarországon	5,0	15,7	39,0	37,1	1,0	2,1
A megszerezni kívánt végzettség jobb értékesíthetősége az uniós munkaerőpiacon		5,5	11,1	35,8	45,3	0,4	1,7	0,2
Szerbiában szűkös karrierlehetőségek		8,4	17,0	32,9	36,9	2,3	2,3	0,2
A szerb nyelvtudást elismerik		22,4	35,0	22,6	8,4	2,7	8,8	0,2
Földrajzi tényezők	Az egyetem elérhetősége közlekedési szempontból	14,0	31,5	39,2	14,1	0,4	0,6	0,2
	Utazási költség a lakóhely és az egyetem között	20,8	32,9	36,3	9,0	0,4	0,4	0,2
	Utazási idő a lakóhely és az egyetem között	20,0	28,5	36,5	13,2	0,4	0,0	0,2

Összegzés

A Vajdaság és a területén élő nemzeti kisebbségek, így a vajdasági magyarok sorsa is mindig az aktuálisan fennálló társadalmi-politikai rendszer uralkodó ideológiájának függvényében alakult. A Vajdaság viharos múltjának következtében a területen élők legtöbbször az elvándorlásban és az asszimilációban látták a megoldást. A hatalmváltások következtében több ezren hagyták el szülőföldjüket és kezdték meg életüket egy új területen. Ennek következtében a vajdasági magyarok létszáma is évtizedek óta csökken. Az elvándorláshoz vezető első lépés lehet a Vajdaságból Magyarországra irányuló tanulmányi célú migráció, amely jelentős országhatáron átnyúló mobilitást eredményez. A kérdőíves kutatásból azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a vajdasági magyar diákok azért tanulnak inkább valamelyik magyarországi felsőoktatási intézményben, mert anyanyelvükön tanulhatnak, illetve az európai uniós munkaerőpiacon jobb a jövőbeli karrierépítésük lehetősége. A Vajdaságból Magyarországra irányuló tanulmányi célú migráció veszélyt is magában hordoz, hiszen kutatások bizonyítják, hogy a hazánkban végzett vajdasági magyar diákok többsége nem tér vissza Szerbiába. Ez hozzájárul a vajdasági magyarság létszámának csökkenéséhez és veszélyezteti a vajdasági magyar nyelvű oktatás fennmaradását is. Másrészt viszont egy elkerülhetetlen folyamat, hiszen a szerbiai magyar nyelvű képzés szerkezete hiányos. Gyakori, hogy már a középiskolától kezdve, de főként a magyar felsőfokú képzés nyújt lehetőséget a vajdasági magyar szakmai és értelmiségi bázis újratermelésére. Tehát a jelenség nem egyoldalú, emiatt a folyamat megítélése sem egyszerű.

Irodalom

- A Magyar Nemzeti Tanács Oktatásfejlesztési Stratégiája 2016–2020. pp. 68.
- A. SAJTI E. (2004): Impériumváltások, revízió, kisebbség. Magyarok a Délvidéken 1918–1947. Napvilág Kiadó, Budapest. 422. p.
- BABBIE, E. (2001): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó, Budapest. 744 p.
- BARTHA ZS. (2014): Az iskolaválasztás motivációs hátterének vizsgálata Erdélyben, hangsúlyosan szórványban – Magyar Kisebbség: Nemzetpolitikai Szemle. 19. 2. pp. 60–84.
- ERŐSS Á. – FILEP B. – RÁCZ K. – TÁTRAI P. – VÁRADI M. M. – DORIS, W. W. (2011): Tanulmányi célú migráció, migráns élethelyzetek: vajdasági diákok Magyarországon. Tér és Társadalom 25. 4. pp. 3–19. <https://doi.org/10.17649/TET.25.4.1936>
- GÁBRITY M. I. (2006): Oktatásügy – a tudás alapú társadalom felé. In: Gábrity M. I. – Ricz A.: Kistérségek életereje – Délvidéki fejlesztési lehetőségek. Regionális Tudományi Társaság, Szabadka. pp. 103–131.
- GÁBRITY M. I. (2008): Oktatásunk láttelepe. Fórum Könyvkiadó, Újvidék. 196 p.
- GÖDRI I. (2005): A bevándorlók migrációs céljai, motivációi és ezek makro- és mikrostrukturális háttere. In: Gödri I. – Tóth P. P. (szerk.): Bevándorlás és beilleszkedés. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest. pp. 69–131.

- GÖNCZ L. (2006): Oktatásunk jövője. In: Gábrity M. I. – Mirmics Zs. (szerk.): Oktatási oknyomozó. Vajdasági kutatások, tanulmányok. Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka. pp. 125–140.
- GRUBER E. (2018): A média- és kultúrpolitika alakulása a Vajdaságban. In: Ördögh T. (szerk.): Vajdaság II.: Variációk autonómiájára. Vajdasági Magyar Doktoranduszok és Kutatók Szervezete, Szabadka. pp. 131–158.
- GULYÁS L. (2007): A Vajdaság a titói Jugoszláviában. In: Nagy I. (szerk.): Vajdaság. A Kárpát medence régiói 7. MTA Regionális Kutatások Központja, Budapest–Pécs. pp. 134–142.
- HORNYÁK Á. (2008): A jugoszláv különút kisebbségpolitikai következményei. Magyarok a horvát, szerb és szlovén tagköztársaságban. A vajdasági autonómia és a magyarok 1946–1989. In: Bárdi N. – Fedinec Cs. – Szarka L. (szerk.): Kisebbségi magyar közösségek a 20. században. MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest. pp. 250–255. <https://doi.org/10.17649/TET.27.2.2520>
- KOCSIS K. (1993): Egy felrobbant etnikai mozaik esete. Teleki László Alapítvány, Budapest.
- KORHECZ T. (2018): Előszó. In: Ördögh T. (szerk.): Vajdaság II.: Variációk autonómiájára. Vajdasági Magyar Doktoranduszok és Kutatók Szervezete, Szabadka. pp. 7–8.
- MESZMANN, T. (2001): A vajdasági magyar tanügy helyzetéről – Iskolakultúra. 11(2), pp. 7–83.
- MIRNICS K. (1997): A vajdasági magyarok politikai önszerveződése és a magyar politikai pártok egymás közti harca a VMDK megalakulásától 1996-ig. Magyar Kisebbség. 3. 9–10(3–4). (<http://www.epa.hu/02100/02169/00007/M970322.htm>)
- MIRNICS K. (szerk.) (1993): Kisebbségi sors. Fórum Könyvkiadó, Újvidék. 139 p.
- MIRNICS ZS. (2001): Hazától hazáig. A Vajdaságba és Magyarországon tanuló vajdasági magyar egyetemi hallgatók életkilátásai és migrációs szándékai. In: Gábrity M. I. – Mirmics Zs. (szerk.): Fészekhagyó Vajdaságiak. Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka. pp. 163–204.
- ÖRDÖGH T. (2017): A Vajdaság politikatörténete. In: Ördögh T. (szerk.): Vajdaság társadalmi és gazdasági jellemzői. Vajdasági Magyar Doktoranduszok és Kutatók Szervezete, Szabadka. pp. 9–40.
- PALUSEK E. – TROMBITÁS T. (2017): Vajdaság demográfiai és migrációs jellemzői. In: Ördögh T. (szerk.): Vajdaság I.: Vajdaság társadalmi és gazdasági jellemzői. Vajdasági Magyar Doktoranduszok és Kutatók Szervezete, Szabadka. pp. 41–72.
- RÉDEI M. (2009): A tanulmányi célú mozgás. Reg-Info Kft., Budapest. 183 p.
- ŠABIĆ N. (2018): A Szerbiában élő nemzeti kisebbségek oktatáspolitikai jellemzői. In: Ördögh T. (szerk.): Vajdaság II.: Variációk autonómiájára. Vajdasági Magyar Doktoranduszok és Kutatók Szervezete, Szabadka. pp. 105–129.
- SOÓS E. (2011): A Vajdaság útja az európai integrációba a Vajdaság Autonóm Tartomány Statútumának tükrében. Közép-Európai Közlemények. IV. 3–4. (14–15.). pp. 145–155.
- SZÜGYI É. (2012): Iskolaválasztás a Délvidéken. Kisebbségkutatás. 21. 3. pp. 514–535.
- Takács Z. – Kincses Á. (2013): Vajdasági hallgatók Magyarországon. Területi Statisztika. 53. 3. pp. 253–270.
- TAKÁCS Z. – TÁTRAI P. – ERŐSS Á. (2013): A Vajdaságból Magyarországra irányuló tanulmányi célú migráció. Tér és Társadalom 27. 2. pp. 77–95. <https://doi.org/10.17649/TET.27.2.2530>
- TAKÁCS Z. (2012): Regionális és határon átívelő felsőoktatási intézménykapcsolatok Észak-Vajdaságban. Educatio 21. 1. pp. 104–122.
- TAKÁCS Z. (2013): Felsőoktatási határ/helyzetek. Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka. pp. 375.

- THELIN, M. – NIEDOMYSL, T. (2015): The (ir)relevance of geography for school choice: Evidence from a Swedish choice experiment. *Geoforum* 67. pp. 110–120.
<https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2015.11.003>
- TÓTH L. (1997): A magyar tannyelvű oktatás a Vajdaságban. In: Gábrity Molnár I. – Mirnics Zs. (szerk.): Anyanyelvű oktatásunk. Magyarországtudományok Társaság, Szabadka. pp. 35–62.
- TÓTH P. P. (1997): Haza csak egy van? Menekülők, bevándorlók, új állampolgárok Magyarországon (1988–1994). Püski Kiadó, Budapest. 240 p.
- VÁRADI M. M. (2013): Migrációs történetek, döntések és narratív identitás. A tanulmányi célú migrációról másként. *Tér és Társadalom*. 27. 2. pp 96–117.

Internetes források

- Internet 1: Municipalities and Regions of the Republic of Serbia, (2012). Statistical Office of the Republic of Serbia <https://publikacije.stat.gov.rs/G2012/PdfE/G20122008.pdf> (22.03.2020).
- Internet 2: Gulyás L. (2009): A Vajdaság sorsa az első Jugoszláv Állam keretei között 1918–1941. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_vajdasag_sorsa_az_első_jugoszlav_allam_keretei_kozott_1918_1941/ (22.03.2020).
- Internet 3: Takács Z. (2007): Nemzeti-kisebbségi kérdések Alkotmány, autonómia, kisebbség „vajdaságiviszonylatban”. <https://www.mtt.org.rs/publikaciok/tanulmányok/TakacsNemzetikisebbségekVajdasagban2007.pdf>
- Internet 4: *Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina* <http://www.mnt.org.rs/kozerdeku-informaciok/jogszabalyok-magyarul> (22.01.2020).
- Internet 5: Vajdaság Autonóm Tartomány Statútuma 2014: 27. szakasz <https://www.skupstinavojvodine.gov.rs/Strana.aspx?s=statut&j=HU> (22.01.2020).
- Internet 6: IDKM (2010). Migrációs szándék a vajdasági magyar egyetemisták körében http://www.idkm.org/tanulmányok/Migracios_szandek1.pdf (22.01.2020).

TARTALOM

ELŐSZÓ

DÖVÉNYI ZOLTÁN

TRIANON 100: a békediktátum földrajzi megközelítésben.

V. Földrajztudományi nap az Akadémián 1

TANULMÁNYOK

HAJDÚ ZOLTÁN

Az Osztrák–Magyar Monarchia, a Magyar Királyság felosztásának elképzelései

az I. világháború előtt és alatt (A térkép veszélyes fegyver) 3

NAGY MIKLÓS MIHÁLY

A trianoni béke helye Európa politikai térszerkezetének fejlődésében 16

CSÜLLÖG GÁBOR – HORVÁTH GERGELY

Geopolitikai elvek Ausztria és Magyarország területi feldarabolása mögött 28

BÁNYÁSNÉ KRISTÓF ANDREA

Geográfusok szerepe és munkássága a békeelőkészítő bizottságban 38

SUBA JÁNOS

A trianoni országhatárok kitzúzése (1921–1925) 53

KISS TÍMEA – FEHÉRVÁRI ISTVÁN – NAGY JUDIT – SIPOS GYÖRGY

A határ-státusz hatása a Maros mederfejlődésére 68

KINCSES ÁRON – TÓTH GÉZA

Magyarország térszerkezetének vizsgálata a trianoni békediktátum tükrében 82

GULYÁS LÁSZLÓ

Adalékok a régiótörténeti kutatásokhoz 9.

A trianoni békediktátum következtében a magyar államtól a lengyel államhoz került területek 95

KÓKAI SÁNDOR

A Bánság térszerkezetének feldarabolása a trianoni határok által 103

SZALKAI GÁBOR

Gyimesbükk – a történelmi országhatár revitalizációja 119

KINCSES BOGLÁRKA

A magyar kisebbség és a magyar anyanyelvű oktatás helyzete a Vajdaságban

Trianontól napjainkig 131

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

FRISNYÁK SÁNDOR

A Szernye-mocsár településeinek történeti tájhasználat (18. század vége – 1910) 145

TUDOMÁNYTÖRTÉNET

KÓKAI SÁNDOR

In memoriam dr. Balogh Béla András (1925–2020) 153

KÖNYVSZEMLE

BOROS LÁSZLÓ

Dr. Kristóf Andrea: A szuburbanizáció társadalmi-gazdasági hatásai

és következményei a miskolci agglomerációban 157